

Interview met Mevrouw Magits-Spinoy, gewezen directrice van de Arbeidershogeschool.

Leo Magits, geboren op 4 maart 1899, groeide op in een socialistisch gezin. Reeds van in z'n jeugd had hij belangstelling voor de Vlaamse Beweging. Na de Eerste Wereldoorlog verhuisde hij naar Nederland, waar hij voor de Internationale Transportarbeidersfederatie werkte. Daar ijverde hij voor de culturele toenadering tussen de Vlaamse en de Nederlandse gemeenschap. In 1936 keerde hij naar België terug, waar hij werd aangesteld als Vlaams secretaris van de Centrale voor Arbeidersopvoeding. Het opvoedingswerk was voor hem heel belangrijk, vooral de globale culturele ontwikkeling. In 1941 werd hij monitor van de Arbeidershogeschool, om in 1948 het directeurschap van deze school te aanvaarden. Ondertussen was hij getrouwd met Mevr. Spinoy, die in 1957 monitrice van de school werd. Onder hun beleid groeide de school uit tot een onderwijsinstelling voor maatschappelijk assistenten. (I.C.)

AMSAB: Uw man, Leo Magits, en U hebben een belangrijke rol gespeeld in de naoorlogse periode van de Arbeidershogeschool. Hoe bent u in contact gekomen met de Arbeidershogeschool?

Mevr. Magits-Spinoy: In november 1939 ben ik aan de school begonnen. Ik werkte toen in een meubelfabriek in Mechelen en nam verlof zonder wedde om te kunnen studeren. Ik was ingeschreven in een vrouwenzittijd, met mevrouw Vogelina Lobe als monitrice. De meerderheid van de meisjes was gestuurd door socialistische organisaties. Slechts 2 meisjes, waaronder ikzelf, betaalden hun studies zelf. De school was een internaat gelegen te Ukkel. In het hoofdgebouw, een grote villa, verbleven de Vlamingen. In dit gebouw bevonden zich de bureaus van Jean Nihon, directeur van de Ecole Ouvrière Supérieure, van algemeen beheerder Leon Delsinne en van Désiré Bouchery, directeur van de Arbeidershogeschool. Op het gelijkvloers waren de refter, de keuken, een ontspanningszaaltje en het bureeltje van de enige bediende voor de 2 scholen, de trouwe en toegewijde Marieke Huygens. De bibliotheek was ondergebracht in het gebouw van de Walen. De Vlamingen en de Walen waren gescheiden maar toch was er een goede verstandhouding. Verder in het groot park stond het vrouwenpaviljoen. Nooit heb ik daar meisjes weten verblijven. Het werd gebruikt voor voordrachten, lessen en als logeerkamer. Niet ver van het gebouw van de Walen stond de villa van Jean Nihon aan het einde van de ingang van het park.

AMSAB: Waren er geen minimum vereisten om zich te mogen inschrijven?

Mevr. Magits-Spinoy: Al de leerlingen zonder een diploma van hoger middelbaar onderwijs, dienden een ingangsexamen af te leggen. Ik had enkel een diploma van lager middelbaar onderwijs, daar het atheneum toen nog enkel voor jongens toegankelijk was. Het examen werd afgenomen door verscheidene heren. Zij peilden naar uw belangstelling voor het socia-

lisme, naar uw literaire voorkeur, welke kranten u las en wat uw persoonlijke belangstelling was. Tijdens het examen werd ook gevraagd bij welke socialistische instelling u was aangesloten. *Of die vereiste voor iedereen gold, weet ik niet.*

AMSAB: Wordt de werking van de school tijdens de oorlog stopgezet?

Mevr. Magits-Spinoy: Ik heb slechts van november 1939 tot 1 mei 1940 in de school verbleven. Bij het uitbreken van de oorlog werden we allen naar huis gestuurd. Na een ondervraging rond Nieuwjaar en Pasen, zouden de eigenlijke examens in juni worden afgenomen. Maar wegens de oorlog werden ze uitgesteld. De leerlingen die in België waren gebleven, konden hun examens enkele maanden later afleggen. Maar diegenen die in het buitenland verbleven zoals ik, hebben aan deze zitting niet kunnen deelnemen. De school herbegon zodra het mogelijk was, maar dan in andere lokalen (Berckmanstraat te St.-Gillis, Brussel).

AMSAB: Wanneer heeft U dan uw diploma behaald?

Mevr. Magits-Spinoy: De examens van het eerste jaar heb ik in 1942 afgelegd. Désiré Bouchery had mij nochtans aangemoedigd om geen jaar te verliezen, maar mijn broer (Antoon Spinoy) was krijgsgevangene. De sfeer om thuis te studeren was niet goed. Vanaf het ogenblik dat hij terug was, februari 1941 meen ik, ben ik herbegonnen. Er waren reeds andere lesgevers en cursussen. De school streefde toen reeds, noodgedwongen, vooral naar de opleiding tot maatschappelijk assistent. Ik had onmiddellijk na mijn terugkeer uit Frankrijk mijn vroeger werk hernomen, doch diende weer verlof zonder wedde te nemen voor het volgen van de nieuwe cursussen en 's zaterdagnamiddags stelden Willy Kooy, toen directeur van de school en Leo Magits, monitor, zich bereidwillig beschikbaar om sommige oude cursussen, door nieuwe lesgevers gegeven, toe te lichten of te bespreken waar ik het wenste. Voor het tweede studiejaar diende ik weer alle leergangen te volgen en verlof zonder wedde te nemen (3 maanden). Het derde jaar bestond uit een stage in een instelling of organisatie naar keuze. Het proefschrift dat moest gemaakt worden en op het einde van het schooljaar voorgelegd aan een centrale jury, ging over persoonlijk onderzoek en waarneming van toestanden en gevallen in die instelling. Mijn werk verliep bij de kinderrechtbank te Mechelen. Veel begeleiding van de school kreeg ik niet – de oorlogsomstandigheden en de vele bombardementen maakten de verplaatsingen naar Brussel niet raadzaam, zeker niet voor de leerlingen die in West- of Oost-Vlaanderen of ver van Brussel woonden. Voor mij was het zo dat mijn broer Antoon Spinoy, en mijn schoonbroer, Jef Verbert, evenals Désiré Bouchery, toen reeds ernstig ziek, mijn proefschrift hebben gelezen toen het klaar was om in te dienen. Hun opmerkingen zijn mij van nut geweest bij het examen.

AMSAB: Daarnet vermeldde u dat de school stilaan streefde naar andere doelstellingen. Kunt u dit nader verklaren?

Mevr. Magits-Spinoy: Vóór de oorlog was het overgrote deel van de leerlingen door organisaties gestuurd. Veel van hen volgden enkel het eerste jaar en maakten geen proefschrift. Na de oorlog steeg het aantal leerlingen die uit vrije wil kwamen.

Leo Magits en mevrouw Magits-Spinoy.

Zij schreven zich in met als doel een diploma maatschappelijk assistent te bekomen. Als dusdanig diende het programma stilaan te worden aangepast. De cursussen maatschappelijk dienstbetoon, enquêtetechnieken, sociale wetgeving, instellingen en andere cursussen i.v.m. maatschappelijk werk werden uitgebreid. Dit bracht in het begin botsingen met zich mee. De leerlingen die gestuurd waren door syndicaten vooral beschouwden de school als hun socialistische school. De lessen werden vanuit socialistisch standpunt gegeven, maar ook andere standpunten werden toegelicht en discussie was steeds mogelijk. Maar de syndicalisten-studenten protesteerden wel eens tegen het feit dat te veel cursussen in verband met maatschappelijk werk werden gegeven. Nochtans was de schooldirectie van oordeel dat deze cursussen voor iedereen nuttig waren en dan ook door alle studenten dienden gevolgd te worden. Er bestonden toen drie specialiteiten, de twee belangrijkste waren: kindercare en bijstand en arbeidsvraagstukken, de derde: socio-culturele problemen, werd het minst gekozen. Alleen de cursussen betreffende de gekozen specialisatie kwamen in aanmerking voor de examens.

AMSAB: Kunt u nog iets vertellen over de dagindeling, het programma en de cursussen?

Mevr. Magits-Spinoy: Iedere morgen werd er om 7 u gebeld, tijd om op te staan. Vóór het ontbijt moest er ofwel geturnd ofwel gestapt worden en dat laatste gebeurde in de omgeving van de school. De lessen begonnen rond 9 u met tussen elk uur een korte pauze. Meestal waren er 2 uren les per lesgever. De lesgevers waren specialisten die in de praktijk stonden. Zij hadden veel vakkennis, die zij doorgaven aan de leerlingen. Enkele voorbeelden: Jef Verbert gaf de cursus Openbare Onderstand en mutualiteiten, Louis Rombauts arbeiderswetge-

ving, Filip Van Hove geschiedenis, Max Patteet pensioenstelsels, C. De Swaef burgerlijk recht. De bedoeling was een algemene vorming, een degelijke kennis van de organisatievormen en problemen van de arbeidersbeweging aan de leerlingen mee te geven. Naast de cursussen in het eerste studiejaar hadden we de opdracht een studie van het leven van een belangrijk persoon te maken. Ik verdiepte mij in het leven en het werk van Erasmus. Wekelijks waren er bezoeken aan instellingen, o.m. mutualiteiten, socialistische ziekenhuizen, meteorologisch instituut, weeshuizen, gevangenissen, grootwarenhuizen e.a. Daar werden om beurten rapporten over opgesteld, die in een seminarie, geleid door Désiré Bouchery, werden besproken. Verder werden er na de oorlog studiereizen gepland tijdens de paasvakantie.

AMSAB: Heeft U aan de hand van uw diploma werk gevonden?

Mevr. Magits-Spinoy: Onmiddellijk na de oorlog en op aanbeveling van Willy Kooy, nam ik contact op met het Nationaal Verbond van Socialistische Mutualiteiten. Na een bondig examen kreeg ik de leiding van de pas hervormde medico-sociale dienst (verpleegsters – bezoeksters en maatschappelijk assistenten). Mijn taak was het de werking van de diensten – ingericht per federatie – degelijk te regelen en het sociale werk aan te moedigen. Kortom de maatschappelijke zekerheid aan de verpleegsters aanleren om de leden over hun rechten te informeren en deze te doen toekennen, dit alles zoveel mogelijk aan de hand van de praktische ervaringen van de verpleegsters. Deze besprekingen gebeurden tijdens de tweemaandelijks vergaderingen in elke federatie over gans het land en deze werking heeft goede resultaten opgeleverd want er waren toen veel nieuwe rechten en voordelen toegekend door de nieuw inge-

voerde maatschappelijke zekerheid. Dit vermoeiende, maar interessante en prettige werk heb ik negen jaar volgehouden. Ondertussen was Leo directeur geworden van de Arbeidershogeschool De toenmalige monitor Théry verliet de school, waaraan ik ondertussen reeds verbonden was als lesgeefster. Mij werd toen gevraagd de monitor tijdelijk te vervangen. Dat was in 1957 en ik ben in de school gebleven tot in 1968.

AMSAB: Wat was uw functie als monitrice?

Mevr. Magits-Spino: Het grootste deel van de tijd werd in beslag genomen door het geven van lessen. De meeste lesgevers hadden een beroep en waren dikwijls verhinderd. Dan dienden de directeur en de 2 monitors (later 3) in te springen. Verder bespraken de monitors met de studenten de moeilijkste cursussen. Vooral de rechtsvakken werden dikwijls herhaald en besproken. Toen ik monitrice werd, was de graad van ontwikkeling bij de meeste leerlingen hoger dan vóór de oorlog. De meesten hadden reeds hoger middelbaar onderwijs gevolgd en sommigen hadden zelfs een jaar universiteit achter de rug zonder succes. De cursussen i.v.m. maatschappelijk werk stonden toen nog in hun kinderschoenen, berustten vooral op ervaring. Van casework hoorde men nog niet veel in België. Belangrijk was het emancipatorisch werk, nl. de mensen leren inzicht krijgen in hun problemen, die ze zelf moesten oplossen. Ik heb mij bijgeschoold om mij de nieuwe theorieën, technieken en principes i.v.m. maatschappelijk casework eigen te maken. Zo woonde ik een internationale 14-daagse studiebijeenkomst te Parijs bij om mij bij te scholen i.v.m. dat casework. Op die manier werden de cursussen stilaan aangepast.

AMSAB: Maakte de thesisbegeleiding ook deel uit van de taak van monitrice?

Mevr. Magits-Spino: Als monitors en monitrices volgden wij ieder een aantal leerlingen bij hun stage en proefschrift. We maakten samen met de studenten een keuze van de stageplaats en het onderwerp van hun thesis; waarom ze die keuze maakten, hoe het onderzoek aan te pakken. Er werd een planning opgemaakt i.v.m. de verwerking en de tijdsspanne. Wij lazen de proefwerken stap voor stap en wezen op de inhoudelijke fouten. Als de werken klaar waren en goed bevonden, werden de thesissen beoordeeld door en verdedigd voor een centrale jury.

AMSAB: Kunt u ons iets vertellen over de financiering van de school.

Mevr. Magits-Spino: Jean Nihon was de beheerder en had de financiën in handen; maar het was moeilijk om van hem iets te verkrijgen. Waarschijnlijk was dat nog een gevolg van de oorlogsperiode, toen het geld schaars was. De school kreeg subsidies van de staat, waarmee het personeel werd uitbetaald. De organisaties die de leerlingen stuurden, betaalden de kosten voor die leerlingen. Wanneer er zware financiële problemen waren, kon er gerekend worden op de steun van de mutualiteit en de vakbonden. Later, na de oorlog werden leraars en personeel rechtstreeks betaald door het Ministerie van Onderwijs en door het schoolpact werden ook de examens afgenomen in de scholen zelf, in aanwezigheid van een inspecteur/inspectrice van het Ministerie van Justitie.

AMSAB: Leo Magits was directeur van 1948 tot 1965. Waaruit bestond zijn taak?

Mevr. Magits-Spino: Hij werd voor het grootste deel in beslag genomen door het zoeken en aanstellen van leraars. Zijn keuze werd bekrachtigd door de raad van beheer, maar deze was moeilijk volledig samen te brengen. Verder besprak hij het programma met de nieuwe lesgevers, keek de syllabussen na, maakte de lesroosters op, gaf zelf ook les en verving ook leraars die verhinderd waren enz... 's Avonds, wanneer we thuis waren, stopte de werkdag niet. Dan namen we de bijzondere briefwisseling door en bespraken kwesties i.v.m. de school en de studenten.

AMSAB: Wat was Leo Magits' streefdoel?

Mevr. Magits-Spino: Hij had moeite met het feit dat sommige gedelegeerde cursisten alleen of vooral belangstelling hadden voor cursussen van direct praktisch of persoonlijk nut, zoals cursussen in arbeidswetgeving, sociale zekerheid, vakbondsactie en dergelijke. Hij wilde dat de leerlingen een ruimere vorming kregen. Verder was het tijdens zijn beleid dat het aantal door de organisaties gestuurde leerlingen verminderde maar toch niet stopte. De school werd stilaan meer een onderwijsinstelling voor de vorming van maatschappelijk assistenten. Deze tendens begon zich reeds af te tekenen tijdens de oorlog en verduidelijkte zich nog meer nadien.

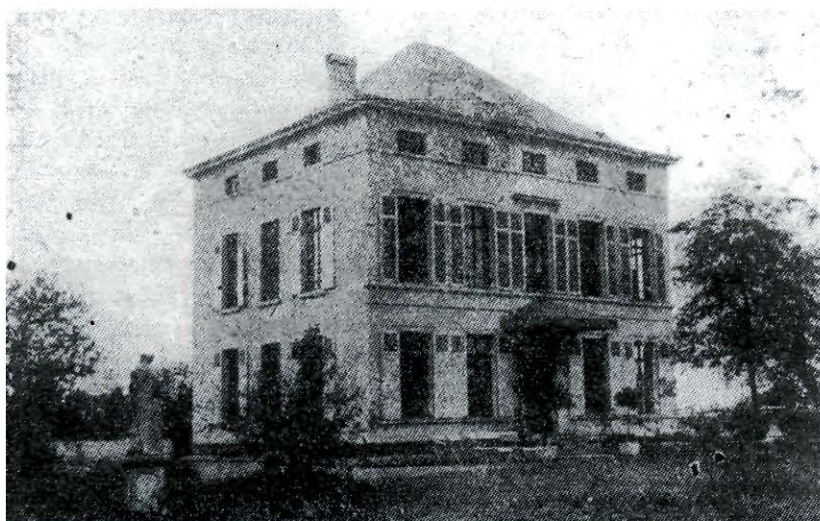
AMSAB: Uw man heeft in 1965 de school verlaten. U in 1968. Zijn er veel veranderingen gekomen?

Mevr. Magits-Spino: Leo had hartklachten en heeft moeten uitkijken naar een opvolger. Van de veranderingen die de laatste jaren zijn doorgevoerd weet ik niet zoveel. Leo is vertrokken wegens hartklachten en voorgeschreven rust. Hij diende uit te kijken naar een geschikte opvolger die de functie zou overnemen. Intussentijd werd ik gevraagd hem tijdelijk te vervangen: dat heeft nog drie jaar aangesleept. Diana Van Cottem, die toen reeds les gaf heeft zich dan kandidaat gesteld en werd aangenomen, zij was de zesde directrice. De schoolreizen werden na één jaar door haar afgeschaft. De stages werden anders verdeeld, over de drie jaar, men verkoos kortere stages van bv. één maand. Wij gaven de voorkeur aan stages van 2 à 3 maanden vanaf het tweede studiejaar, omdat deze voor beide betrokken partijen vruchtbaarder zijn. Een stagiaire opleiden in een dienst die reeds overbelast is, vraagt veel werk, en een spreiding over minstens een paar maanden veroorzaakt minder achterstand in het werk, ten minste als de opleiding ernstig genomen wordt. Het blijkt ook dat de specialisaties tot twee zijn herleid: maatschappelijk assistenten en adviseurs. De richtingen zijn nu volledig gescheiden, alleen het eerste studiejaar is gemeenschappelijk. Ten slotte ben ik er fier op te kunnen verzekeren dat de Arbeidershogeschool altijd een zeer goede reputatie heeft gehad en dat de afgestudeerde studenten gewoonlijk vlug aan 't werk konden gaan. De stages waren reeds een goede gelegenheid tot wederzijdse kennismaking en tot latere aanwerving. De studenten hebben steeds een degelijke kennis en vorming meegekregen en geleerd wat verantwoordelijkheid is. En dat zal zeker nog zo zijn.

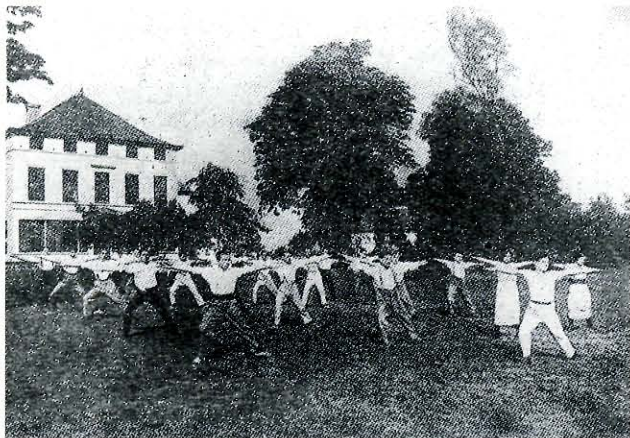
Historiek van de Arbeidershogeschool van bij haar ontstaan tot WO II.

Toen de arbeidersbeweging, daartoe aangemoedigd door E. Vandervelde, in 1908 overging tot het oprichten van de "Nationale School van de Landelijke Raad" betekende dit, naast de bestaande, lokale initiatieven zoals studiekringen, toneelkringen, muziekmaatschappijen e.d. het begin van vormende activiteiten van een hogere graad op nationaal vlak. Hiermee werd een moeizame, maar gestadige ontwikkeling aangezwengeld die pas veel later met de oprichting van de huidige Arbeidershogeschool zou voleindigd worden. De belangstelling voor deze eerste Brusselse school waar men, in cyclussen van 6 maand zondagsonderwijs, de basis wenste bij te scholen en theoretisch te onderrichten, bleef echter uit. Dit, niettegenstaande de publicatie van de lesverslagen in de nationale pers. Aan die toestand werd pas in 1911 verholpen, nl. door de stichting van de "Centrale voor Arbeidersopvoeding". In 1911 ook, werden 17 regionale socialistische scholen ingericht onder de bescherming en pedagogische supervisie van de nieuw opgerichte C.A.O. waarbij men trachte de actiefste leden vertrouwd te maken met de doctrine, organisatie en concrete problemen van de arbeidersbeweging. Door toedoen van de C.A.O. werd De Nationale School van de Landelijke Raad omgevormd tot twee (één Franstalige en één Nederlandstalige) nationale socialistische zondagsscholen. Parallel daarmee werden voor de bestendige syndicale secretarissen twee nationale syndicale scholen opgericht, met lessen op wekdagen. Door een beter financieel plan, en door tussenkomst van de afvaardigende organisaties in de reiskosten, hoopte men op een grotere toeloop vanuit de provincie. Deze reorganisatie was succesvol, – vooral van Waalse zijde waren de aanvragen enorm – in die mate zelfs dat men al gauw overging tot het opstellen van selectienormen. De maxime van Marx: "er is

geen koninklijke baan voor de wetenschap, en die alleen die niet vrezen, zich bij het opklimmen harer sterke paden te vermoeien, hebben kans, haar stralend toppunt te bereiken", stond hoog in het vaandel geschreven. Dit kan men nalezen in "Enige raadgevingen voor leergierige arbeiders" (2 de jaarverslag over de werking van de Centrale voor Arbeidersopvoeding). Hendrik De Man verving de "conférences" door "de véritables cours". De twee belangrijkste cursussen waren staats-huishoudkunde en geschiedenis. De eerste werd aan de Vlaamse school gedoceerd door de befaamde Nederlandse theoreticus Frank Van Der Goes. Hij behandelde onderwerpen als "De oorsprong en werking van de kapitalistische productiewijzen", "Historische vormen der uitbuiting van de arbeid", "Grondbegrippen der marxistische economie". Hendrik De Man onderwees in de Vlaamse en de Waalse school de grote burgerlijke revoluties en hun oorzaken, en de meer algemene sociale en politieke geschiedenis. Niettegenstaande het zeer gedegen lesaanbod en de betere organisatie, bleef het aantal leerlingen dat het na een aantal lessen voor bekeken hield, aanzienlijk. Strengere selectie, zo bleek uit een algemene enquête in de lagere socialistische en nationale scholen, drong zich op. Blijvend was ook de ongelijke Vlaamse en Waalse bezetting, waardoor van een "nationale" school niet echt sprake kon zijn. Terwijl de Vlaamse school kon bogen op een ruime belangstelling vanuit de provincie (Gent, Leuven, Tienen, Aalst, enz), bleef haar Waalse tegenhanger vooral een Brusselse aangelegenheid. In niet onbelangrijke mate was dat te wijten aan een reeds bestaande gewestelijke infrastructuur in Wallonië. Dit bleef nagenoeg zo tot aan de oprichting van de Arbeidershogeschool in 1921. De syndicale scholen nu, respectievelijk opgericht te Gent (Vlaamstalig) en te Brussel (Franstalig), die zich vooral richtten op de vakvereniging, haar afgevaardigden en militanten en zich toelieden op het vormen van kaderpersoneel, gaven meer specifieke vormingscursus-

Het oorspronkelijke gebouw van de Arbeidershogeschool (1921).

Turnen als onderdeel van een alzijdige vorming in de Arbeidershogeschool, jaren twintig.

sen. Naast geschiedenis en algemene theorie van de vakbeweging werd ook boekhoudkunde, statistiek en arbeidswetgeving gegeven, aangevuld met praktische oefeningen. Dit initiatief voldeed duidelijk aan een bestaande behoefte en werd door de vakvereniging enthousiast onthaald. Dit succes was ook te danken aan een voorafgaandelijke, door de C.A.O. en onder leiding van H. De Man georganiseerde studiereis naar Duitsland (1), waaraan de belangrijkste syndicale leiders hadden deelgenomen. De meeste syndicale secretarissen hadden de lessen gevolgd waardoor het daaropvolgend jaar geen syndicale scholen meer werden opgericht. De nationale socialistische scholen, met uitbreiding van het lerarencorps en wijzigingen in het lesprogramma, bleven tot aan het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog bestaan. Wegens algemene verplaatsingsmoeilijkheden werden de initiatieven op nationaal vlak toen opgeschort. De uitbouw van de plaatselijke scholen ging wel door. In 1919 ging alle aandacht naar de uitbreiding van de lagere socialistische scholen en dit door het groeiend aantal basisleden. Het duurde nog tot 1921 vooraleer men tot de definitieve oprichting van de Arbeidershogeschool overging. Ook deze keer was Hendrik De Man de eigenlijke architect en bezieler van dit concept. Aan het eind van 1919 al waren de plannen voor een nieuwe nationale school van de hogere graad, ditmaal met een bestendige werking gedurende 1 semester, uitgewerkt. Het nieuwe ontwerp bevatte een aanzienlijke uitbreiding van de theoretische lessen. In samenwerking met de Vrije Universiteit te Brussel werd een lessenspakket samengesteld waarin lessen gegeven aan de V.U.B., werden aangevuld met deze van de medewerkers van de C.A.O. Het voorzag ook in de mogelijkheid tot praktische stages in de arbeidersorganisaties. Er werd ook duidelijk aangestuurd op een school met grotendeels internen: "de leerlingen zouden er gemeenschappelijk leven in een lokaal, derwijze ingericht dat het er zou toe bijdragen de gewoonten van hygiëne en goede smaak te ontwikkelen" (dixit De Man). Door het vertrek van De Man naar Amerika, grote financiële tekorten en vele andere prioriteiten van de C.A.O., werd de realisatie ervan uitgesteld. De "Centrale" bezat nog steeds niet de nodige zelfstandigheid en was voor haar dage-

lijkse werking nog te zeer afhankelijk van de ondersteunende organisaties. Uit de samenwerking met het Solvay Instituut verkreeg men in 1920 voor vier studenten studiebeurzen voor het volgen van lessen in de politieke en sociale wetenschappen aan de V.U.B. In 1921 volgde dan uiteindelijk een doorbraak en werd de jaarlijkse begroting van de nieuw op te richten Arbeidershogeschool verzekerd door de "Penning van de school", een gemeenschappelijk fonds, waartoe de Algemene Raad van de B.W.P., de Syndikale Kommissie, de Koöperatieve Dienst en het Nationaal Verbond van Socialistische Mutualiteiten hadden besloten. "De Penning" werd volgestort door een jaarlijkse bijdrage van 10 centiem per lid, en dank zij de enorme aangroei van de arbeidersbeweging waren nu uiteindelijk ook de middelen voorhanden. Belangrijk ook voor de verdere legitimatie en omkadering van haar opdracht, was de aanwezigheid van E. Vandervelde als minister van Justitie. Vandervelde, bij wie toen de zorg om de hervorming van het gevangeniswezen, de sociale bijstand en de jeugdbescherming prevaleerde, zag hierbij een belangrijke rol voor maatschappelijk dienstbetoon weggelegd. Bij koninklijk besluit liet hij dan ook de normen vastleggen voor de erkenning van scholen voor maatschappelijk dienstbetoon, en liet zich vervolgens niet onbetuigd in de werkelijke oprichting ervan. In dit gunstige klimaat en met de eerder genoemde financiële middelen kon men uiteindelijk overgaan tot de feitelijke oprichting van de "Arbeidershogeschool". Vrij vlug, na ca. 5 maand, verwierf men een geschikt gebouw, op ca. 5 ha, dat was gelegen te Ukkel nabij het Zoninwoud. Men werkte aan de nodige infrastructuur, en stelde een lerarencorps samen. De school nam het statuut van vereniging zonder winst oogmerk aan en meteen waren de "Ecole Ouvrière Supérieure" en de "Arbeidershogeschool" een feit. Welke nu, waren de invloeden die uitgingen van de door Vandervelde op gang gebrachte evolutie naar maatschappelijk dienstbetoon? Men stelt vast dat met de effectieve opleiding tot sociaal assistenten, pas in latere jaren, en eigenlijk helemaal pas na de IIde Wereldoorlog werd gestart. Tevens bleef haar belangrijkste oogmerk de permanente vorming van de arbeidersbeweging, van de aan haar gelieerde organisaties, en vooral van haar militanten. Vrij algemeen verspreid, vooral onder de intellectuele of "edelsocialisten", was de latente angst voor een verdere geestelijke verpaupering en verburgerlijking van de nieuw ontstane arbeidersklasse. Men vreesde ook een verlies van solidariteitsethos in haar rangen, naarmate het welslagen van de sociale aktie een grotere materiële gerieflijkheid tot stand bracht. Deze nieuwe klasseloze maatschappij moest zich blijvend bewust zijn van haar ontstaansgeschiedenis en belangrijker nog, van haar nog steeds te vormen waardenstelsel en bestaansredenen. "Het marxisme is de wetenschap van het kapitalisme, niet van het socialisme", stelde De Man vast in "Psychologie van het socialisme". Vanuit de vrees voor een intellectueel vacuum moeten ook alle inspanningen om de basis van de arbeidersbeweging permanent intellectueel te onderbouwen worden gezien. (In strikt bijkomstige zin werd men ook zijdelings geconfronteerd met de grote aanwas van "catechisatie-instellingen" van de katholieke zuil). Het staat

verder vast dat deze eerste Arbeidershogeschool op pedagogisch vlak een totale innovatie betekende. Het lesprogramma vulde de leemtes in de intellectuele en culturele vorming en streefde een betere kennis van de organisatie en de problemen van de arbeidersbeweging na. Theoretische algemene ontwikkeling werd aangevuld met studiereizen en praktische stages. De kandidaten waren voornamelijk jonge mannen die, door de ervaringen binnen hun resp. organisatie reeds wijs geworden, zich theoretisch wensten te bekwamen. Er ontstond een "levendig" dialectisch proces van theorie en praxis waarbij ook veel belang werd gehecht aan zelfonderricht. De bibliotheek van de school was de bestaande Centrale Bibliotheek van de C.A.O., een samenvoeging tot één fonds van de bibliotheek van het Bureau Socialiste International, de bibliotheek van César De Paepe, Hector Denis, de Syndicale Kommissie, en de Algemene Raad van de B.W.P. (2). Hendrik De Man was van 1921 tot 1922 belast met de administratieve en pedagogische leiding van de school. Na zijn vertrek in 1922 volgden Piet Landsvreugt en Léon Delsinne (Ecole Ouvrière Supérieure) hem op. Vanaf het schooljaar 1922-'23 werden geen externen meer toegelaten. De studietijd van 6 maand werd met 4 maand verlengd, de leerlingen waren uitsluitend Franstalig. Het jaar daarna (1924) werden de Vlaams- en Franstalige scholen gelijktijdig ingericht. De duur ervan was 2 studie jaren, waardoor leerlingen op het staatsexamen voor maatschappelijk assistent konden voorbereid worden. Het duurde nog tot 1927 vooraleer een eerste zittijd voor vrouwen werd georganiseerd. Het was moeilijk daarvoor voldoende kandidaten te werven. Zij hadden weinig ervaring binnen de arbeidersbeweging, en er waren ook de praktische moeilijkheden voor de vrouwen met een gezin. Uiteindelijk werden 18 vrouwen voorgedragen. Deze eerste zittijd voor vrouwen was uiterst succesvol en dus voor herhaling vatbaar. Gedurende het hele interbellum ging het leerlingenaantal in stijgende lijn. Dank zij het invoeren van op de nijverheid afgestemde specialisaties vond een steeds betere en doelmatiger doorstroming van en naar de verschillende sectoren plaats. Voorts was het opstarten van regionale recrutingscursussen vanaf 1927 een nuttig instrument voor de aanwerving. In 1930-1931 volgde nog een belangrijke verlenging van de studietijd tot 16 maanden, waarvan 3 stagemaanden en 3 maanden voor specialisaties. Daarna dienden de kandidaten maatschappelijk assistent nog een verhandeling voor te leggen. Dit schooljaar werd zowat het absolute recordjaar qua leerlingenaantal, alhoewel men eigenlijk een fikse terugloop had verwacht wegens de uitgebreide lesuren. In 1932-1933 volgde voor een tweede maal een zittijd uitsluitend voor vrouwen, voor wie men een aantal lesonderwerpen vervangen had door meer specifieke, op de vrouwelijke leefwereld afgestemde thema's, zoals bevolkingspolitiek, de rol van de vrouw in het gezin en het moederschap (3). De studiebezoeken gingen minder naar de industrieën en meer naar de sociale instellingen. In het kader van de reorganisatie van de vrouwenbeweging volgde in 1936-1937 een derde zittijd. Er bestond een acuut tekort aan vrouwelijke leidinggevende krachten in specifieke sectoren zoals de raadplegingen voor zuigelingen, kin-

dertehuizen en vakantiekolonies. In nieuw opgerichte sociale diensten van de openbare besturen, zag men een steeds grotere rol voor vrouwen weggelegd. Ook is het niet onbelangrijk te vermelden dat men in 1936 nog steeds een grote inhaalbeweging op de christelijke scholen moest maken. Immers, er waren toen 400 "christelijke" vrouwelijke sociaal assistenten werkzaam, tegenover slechts 20 aan socialistische zijde. Vele van de oud-leerlingen kwamen ook opnieuw terecht in de verschillende organisaties en niettegenstaande het feit dat men nadrukkelijk geen bekwaamheidsdiploma's voor de hoogste functies binnen de arbeidersorganisaties wenste af te leveren, was het eerder regel dan uitzondering, dat oud-leerlingen van de Arbeidershogeschool als bestendigen van de organisaties in dienst werden genomen en na verloop van tijd ook de belangrijkste functies bekleedden. Aldus vervulde de Arbeidershogeschool in de periode vóór de Tweede Wereldoorlog een brede educatieve functie. Hierbij werden, zowel vanuit de pragmatische behoefte aan intellectueel geschoolde militanten en leidinggevende figuren, als vanuit de bezorgdheid om het intellectuele peil in haar rangen, fundamentele gelegd voor de verdere uitbouw en verruiming van de gehele sociale beweging. (J.N.)

- (1) M. Claeys – Van Haegendoren: De Man (H.J.). Persoon en ideeën, deel 1: autobiografie, pp. 118, 149.
 (2) Annuaire du Parti Ouvrier Belge pour 1914, p. 109.
 (3) D. De Weerd. 100 jaar socialistische vrouwenbeweging.

Bronnen:

- Geert Debruyne, licentiaatsverhandeling geschiedenis (1975 – 1976). De Centrale voor Arbeidersopvoeding van haar stichting in 1911 tot het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog.
- M. Buset en L. Delsinne. "De Arbeidersopvoeding in België".
- 2de jaarverslag over de werking van de Centrale voor Arbeidersopvoeding.
- Socialistisch Welzijnswerk, 1982, jrg. 5, nr. 3 "60 jaar Arbeidershogeschool".

De "Eerste Vrouwenweek" in de "Hogeschool van den Arbeid", Ukkel 2 tot 8 september 1923.

De thesissen van de Arbeidershogeschool.

Hoewel de aandacht voor arbeidersopvoeding een konstante is in de ontwikkeling van de socialistische beweging, zijn de motieven, doelstellingen en organisatorische uitbouw ervan uitermate divers. Eén bekommernis was het opkrikken van het morele peil van de arbeiders zoals bleek uit de anti-alcoholcampagne. Een aantal initiatieven mikten op de kulturele verheffing van de arbeiders. Nog een andere invalshoek was de politiek gerichte vorming die zou leiden tot een meer efficiënte politieke aktie. Betere beroepskwalifikatie voor arbeiders was eveneens een aandachtspunt. Om deze uiteenlopende doelen te realiseren werd een waaier aan middelen gebruikt: kranten en andere publikaties, eigen bibliotheken, eenmalige voordrachten of herhaalde lessenreeksen. Naarmate de B.W.P. sterker werd, groeide ook de noodzaak om de versnipperde initiatieven organisatorisch te koördineren vanuit een welomschreven idee over socialistische vorming. De oprichting van de Centrale voor Arbeidersopvoeding in februari 1911 was daarvan de konkrete uiting. Na de Eerste Wereldoorlog profileerde de B.W.P. zich steeds meer als gevestigde waarde op de politieke scène. Het aantal politieke mandaten op gemeentelijk, provinciaal en nationaal vlak nam sterk toe. Maar ook de organisaties die met de partij verbonden waren, zagen hun ledentallen en hun werkzaamheden op korte termijn aanzienlijk toenemen. Het type-voorbeeld van deze evolutie is de frappante aangroei van het aantal gesyndikeerde arbeiders. De bestaande omkadering kon deze evolutie niet volgen. Zo kreeg het begrip arbeidersopvoeding een nieuwe dimensie: de opleiding van broodnodige kaders. In dit licht kwam de Arbeidershogeschool tot stand in oktober 1921. De opleiding was gespreid over twee jaar. Een belangrijk onderdeel ervan was een stage en een eindwerk, gebaseerd op die "sociale waarneming" (1). Bij de keuze van hun onderwerp kregen de leerlingen assistentie van een monitor of monitrice. Die zorgden ook voor de begeleiding in de diverse stadia. Na een evalueatie op de school zelf werd de thesis dan voorgelegd aan de Centrale Jury. Een succesvolle afronding van de opleiding leidde tot een diploma van maatschappelijk assistent. Tijdens het Interbellum schreven zich opvallend weinig studenten in voor het tweede jaar: slechts een honderdtal (2). De verklaring hiervoor is wellicht dubbel. De studenten werden deels gefinancierd door de organisaties die hen naar de school stuurden. Dat zal voor sommigen een aanzienlijke financile last betekend hebben. Zo zorgde de C.M.B. tussen 1921 en 1930 voor 109 studenten (3). Anderzijds was de nood aan kaders zo hoog dat de organisaties zo snel mogelijk gebruik wilden maken van hun studenten, al was hun opleiding nog niet klaar. Het behalen van een diploma – toch vooral een persoonlijke positieverbetering – was daar ondergeschikt aan. Het bovenstaande leidt dan ook tot de konklusie dat er tijdens het Interbellum een honderdtal eindwerken zijn gemaakt. Voor lange tijd verdwenen die naar stoffige legborden. Het archiefdepartement krijgt bij prospectie-pogingen steeds meer hulp van wetenschappers en andere geïnteresseerden die tips aanreiken over materiaal waarvan het

bestaan twijfelachtig of zelfs onbekend was. Zo gebeurde ook bij de thesissen van de Arbeidershogeschool... In maart dit jaar bereikte ons het bericht dat de bibliotheek van het Ministerie van Justitie een kollektie bezat van deze eindwerken uit de periode 1920 – 1960. Deze vindplaats is minder verwonderlijk dan ze lijkt: de Centrale Jury was wellicht verbonden aan het Ministerie van Justitie (4). Een eerste onderzoek leerde dat het gaat om een honderdtal bundels die ontsloten worden via fiches op auteursnaam. De uiteindelijke bedoeling is een overzicht te krijgen van alle thesissen die ooit zijn gemaakt, waar ze zich ook bevinden. In eerste instantie gaat de aandacht naar het Interbellum. Van het waarschijnlijke totale aantal van honderd, zijn er momenteel dertig gekend uit de periode 1925 – 1938. De auteurs zijn zowel mannen als vrouwen; deels ano-

Wij moeten het. Socialistisch Vlaanderen is arm aan lezende krachten. Weininge arbeiders hebben enige begrip van de doelen van de school en zien nog altijd alleen in de arbeidersopvoeding het middel om hunne enige beroepsbetreffingen te verrijken. De kultureel-historische taak van de beweging zien niet. Weininge werklieden zien behalve het sociale estetik te vertegenwoordigen en boot hun kennis en deernis op te treden. Gering is het aantal dergenen die als naam bestuurlijk kunnen fungeren in een vakvereniging.

met gevoeld zijn, zoo ze niet anderszins zijn door een ander weten en kunnen.

Daarom is de dringende taak menschen te vormen die over genoeg zelfvertrouwen beschikken om het sociaal te verdedigen. In onze opvoedingsarbeid moeten wij eer de menschen nemen die kunnen verstaan, die kunnen ver-

Arbeidersvorming: een konstante groei tussen de oprichting van de Centrale voor Arbeidersopvoeding en de Arbeidershogeschool.

niet gebleven werkers maar ook figuren die binnen de diverse takken van de beweging een prominente rol hebben gespeeld. Amedé De Keuleneir, Max Patteet, Vic Thijs. De eindwerken geven in een aantal gevallen biografische gegevens over de auteurs. Telkens wordt vermeld waar ze stage hebben gelopen: het noodzakelijke field-work dat de eindwerken voor een groot deel stoffeerde. Heel dikwijls gaat het om lokale studies en vooral de mutualiteiten worden behandeld. In de jaren dertig krijgt de werkloosheid opvallend meer aandacht. In omvang schommelen de thesissen tussen de 20 en 40 bladzijden. Op het departement archief is een lijst beschikbaar van de thesissen met auteur, titel, jaar van indiening en kodenummer uit de bibliotheek van het Ministerie van Justitie waar ze te consulteren zijn. Daarnaast is er een map met fotokopieën van alle pagina's die informatie geven over de auteurs, gelopen stages en inhoud van het werk. Ten slotte zijn er ook 3 eindwerken volledig consulterbaar op het AMSAB. Dit gedeeltelijk resul-

taat wijst in elk geval op het belang van de verdere prospectie. Niet alleen bieden deze eindwerken een schat aan feitelijke gegevens en biografische informatie over militanten, maar ze illustreren beter dan lesprogramma's en cursussen de arbeidersopvoeding zoals die in de Arbeidershogeschool gestalte kreeg. (P.C.) In bijlage vindt men eerste lijst van verhandelingen.

(1) 60 Jaar Arbeidershogeschool, in: Socialistisch Welzijnswerk, 5de jaargang, 192, nr. 3, p. 11.

(2) Luc Janssens, 75 jaar C.A.O., Brussel, 1986, p. 13.

(3) idem, p. 14.

(4) Afgeleid uit aantekeningen op het titelblad van de thesis van Willy Kooy, Sociale Toestanden in de Oostendse Visscherij, 1940. Met dank aan Prof. Dr. Guy Van Themsche (V.U.B.) die ons op dit spoor zette.

Thesissen Arbeidershogeschool

- Max PATTEET: De Strijd tegen de Tering te Mechelen (1925/080D1)
- Adrien TOMMEN: De Mutualistische Diensten bij de Centrale van Metaalbewerkers van België (1925/080D2) – KOPIE
- Lambert DE MAERE: Het Nijverheidsbekken der Schelde- en Rupelboorden – De Invloed der Ongezonde Nijverheden op den Finantieelen Toestand der Mutualiteiten en op de Productiviteit der Arbeiders (1925/080D3)
- R. VANDEVYVERE: De Federatie van Mutualiteiten te Kortrijk en in het bijzonder het er aan verbonden Dispensarium (1925/080D4)
- Marcelin SIMON: Weldadigheid of Verzekering (Geneesdienst en Bijkomende Zaken te Mechelen voor en na den Oorlog in Verband met Bureel van Weldadigheid en Mutualiteiten) (1925/080D5)
- Amedé DE KEULENEIR: De Sociale Werken van den Bond Moyson van Groot-Gent (1927/080D6) – KOPIE
- Jan JEURGEN: Het Ontstaan en de Ontwikkeling der Socialistische Mutualiteiten in Limburg (1927/080D7)
- Albert VERBEECK: De Werkloozenkas van de Algemeene Centrale van Bouw Ameublement en Gemengde Vakken van België Afdeling Antwerpen (1927/080D8)
- Joseph VANDER MEEREN: De Werkloozenkas der Socialistische Metaalbewerkers en den Toestand der Metaalnijverheid te Mechelen (1927/080D9)
- Victor VANDEN BLOOCK: De Maatschappelijke Instellingen van de Samenwerkende Maatschappij "Het Volkshuis" te Brussel (1927/080D10)
- Jan DE BORGER: De Mutualistische Diensten in den Schoot der Socialistische Metaalbewerkers van Willebroek (1927/080D11)
- Johanna CANTILLON: De Mutualiteit "De Werker" en de Sociale Verzekering der Vrouw (1927/080D12)
- Cyrille BLIECK: De Werkloosheid bij de Textielarbeiders en hare Bestrijding door de Socialistische Textielvereniging te Meenen (1927/080D13)
- Jan DRIJVERS: De Kollektieve Kontrakten der Algemeene Centrale van Bouw, Hout en Ameublementbewerkers van het Gewest Antwerpen (1928/080D14)
- Georges DE LOOZE: De Socialistische Mutualiteit van St.-Niklaas (1928/080D15)
- Jozef VAN CLEEMPUT: De Gewestelijke Federatie van Onderlingen Bijstand van Antwerpen (1930/080D16)
- Maria DRIEGHE-PATTEET: De Arbeidersvrouw in de Socialistische Mutualiteit in het Mechelsche (1930/080D17)
- Clemence WAUTERS: De Organisatie der Socialistische Kindervacanties, inzonderheid te Gent (1930/080D18) – KOPIE
- John ROELANTS: De Jeugd en de Werkloosheid. Mijn Ervaringen en Bemerkingen op het Gebied der Werklozenjeugdzorg (1933/080D19)
- Pieter VAN BRANTEGHEM: De Werking van de Dienst voor Maatschappelijke Werken en Openbare Gezondheid in de Arbeidersgemeente Hoboken (1933/080D20)
- François DOBBELAERE: De Centralisatie der Socialistische Mutualiteiten in 't Waasland (1933/080D21)
- Victor JANSSENS: Sociale Waarnemingen bij het Vervullen van Mijn Taak van Vakverenigingsbode (1933/080D22)
- Paul VANDERLINDEN: Een Kijk op de Werken van het Albert Kanaal en de Sociale Toestanden Aldaar (1934/080D23)
- Simon VANCAUWENBERG: Het Pensioenstelsel bij de Nationale Maatschappij van Belgische Spoorwegen (1934/080D24)
- Victor THYS: De Werkloosheid en Enkele Harer Gevolgen (1934/080D25)
- Jan LUYTEN: De Behandeling der Teringlijders en hun Wederaanpassing aan den Arbeid (1934/080D26)
- Jan BOMON: Woningtoestanden te Aalst en Hun Verbetering (1935/080D27)
- Lodewijk DE CEUSTER: De Jeugd en de Werkloosheid in het Antwerpsche (1935/080D28)
- Selma DE MONT: De Stedelijke Volksboekerijen van de stad Antwerpen en de Invloed die de Krisis er op uitoefent (1935/080D29)
- Hendrik MOORTGAT: De Mutualistische Organisatie in het Arrondissement Mechelen (1935/080D30)

OPMERKINGEN

1. De toevoegingen tussen haakjes verwijzen naar het jaar van indienen en naar het identifikatienummer in de bibliotheek van het Ministerie van Justitie.
2. De toevoeging KOPIE wijst op de aanwezigheid van een kopie van de thesis op het AMSAB, departement archief.

De Oud-Leerlingen-Kring van de Arbeidershogeschool (O.L.K.A.)

Eerder werd het contact van de school met haar gediplomeerden niet georganiseerd onderhouden. Dit was trouwens ook niet de bedoeling van de Arbeidershogeschool. De Arbeidershogeschool verzekerde de professionele vorming van personeelsleden behorende tot de verschillende takken van de Beweging en van militanten, die de materiële mogelijkheid bezaten om de daglessen te volgen. Er was geen nood aan een oud-studentenvereniging omdat de gediplomeerden in hoofdzaak politieke en syndicale activiteiten hadden en geen tijd konden vrijmaken voor naschoolse samenkomsten. De Arbeidershogeschool richtte sporadisch studiereizen in waarvoor de afgestudeerden en militanten uit de Beweging werden uitgenodigd. Deze reizen hadden vooral tot doel kennis te maken met vormingswerk, zoals het in het buitenland werd bedreven, en met sociale begeleidingsdisciplines, opgezet door officiële en privé-instellingen. Deze bezoeken, hoewel effectief gepland en ingericht, kenden steeds een matig succes. De studenten participeerden er niet immer aan, omdat hun werkgever deze educatieve uitstappen niet altijd waardeerde en zijn vrijgestelden tijdens de periode van de "schoolreis" terugriep om een handje toe te steken. Directeur Leo Magits, bijgestaan door Karel Devocht in de Centrale voor Arbeidersopvoeding (C.A.O.), zorgde er voor dat hij zijn afgestudeerden kon lokaliseren en bezocht ze af en toe om de binding tussen de Arbeidershogeschool en zijn socio-culturele inspanningen te activeren. Het systeem had een dubbel effect. In de eerste plaats vond de

C.A.O. er ondersteuning in en daarnaast werd de Arbeidershogeschool via de contacten in de kijker gebracht en genoot de school aldus van een zekere propaganda. Deze toestand bleef zo tot op het einde van de jaren zestig. Toen werd er, onder impuls van docent Paul Jeurgen, een oudstudentenkring opgericht, die gedurende enkele jaren een gedrukt mededelingenblad uitgaf. De kring startte met enthousiasme, maar kende onvoldoende responsie om de morele ondersteuning te krijgen en voort te werken. Er bleek niet altijd genoeg tijdsruimte voor de leden om de school een permanente logistieke steun te verlenen. Vanuit de Vereniging van Socialistische Welzijnswerkers (1976), waarvan aanvankelijk de Oud-Studenten Arbeidershogeschool (O.S.A.) deel uitmaakte, werd in 1986 de Oud-Leerlingen-Kring van de Arbeidershogeschool (O.L.K.A.) opgericht. Het is de bedoeling van de O.L.K.A. om de band tussen het HISKWA en de afgestudeerden levendig te houden. Dit gebeurt door de periodieke publicatie van een blad "Hier HISKWA!", waarin nieuws over het HISKWA wordt verspreid onder de leden. Tot deze laatste behoren gediplomeerden, docenten en sympathisanten. Bovendien neemt de O.L.K.A. deel aan de laudatie van pas gediplomeerden, de viering van lustrerende afgestudeerden en een jaarlijkse reünie. De O.L.K.A. wil daarnaast de oorspronkelijke geest van de Arbeidershogeschool commemoreren door de huidige taken van het instituut in een steeds breder wordende kring te vertolken. (André ver Elst, Voorzitter O.L.K.A.)

De oudleerlingenbond van HISKWA (1987).